ఉదయం తొమ్మిదిగంటల వేళ. ఎండా కాలం ప్రారంభమయ్యే కాకముందే ఉండ కోతగా కురిసి వెళ్ళిన వానలమూలంగా వాతావరణం చల్లగా ఉల్లాసంగా ఉంది. [illegible] కావలా పిసాయిల్లో నిటారుగా పెట్టున్న తాటి చెట్లల్లో రెపరెపలాడుతున్న మట్టల సవ్వడి తప్పితే ఊరు పూరంతా ప్రశాంతంగా వుంది. ఉన్న నాలుగు వీధుల్లోనూ జనసంచారం లేదు. జనం తక్కువనిగాదు. సేద్యం చేయగలిగిన కాపుజనమంతా పొలాల్లోనే ఉండిపోయింది. పిల్లా జెల్లా బడికి వెళ్ళిన సమయం. నీరెండ దాని స్వభావానికి అనుగుణంగా వుంది అది మరుగ్గానే వున్నా, యింకా తడితగ్గని నెమ్మనేం వల్ల. గుబురుగా విస్తరించి [illegible] పూరినంతా పొదివిపట్టుకున్న చింతచెట్లవల్ల దాని నవ్వురింత బాగా పుడకడం లేదు. తామరపాడు మాడదక్కని పూరు ఆ వేళప్పుడు ఆ వాతావరణంలో మరింత అందంగావుందది. వెన్నెల్లో ఎన్నారు: మంచుతో హిమశైల కుగ్రామం. పాపికొండల్లో గోదావరి ముసుగు దృశ్యాలను పిటరంగుల్లో చిత్రించడానికి తృష్టించే చిత్రకారుడెవరైనా ఆ పూరిని చూడడం తటస్థిస్తే చూచిన వెంటనే స్కెచ్ గీసుకోడానికి సిద్ధం కాగలడని నిస్సందేహంగా చెప్పవచ్చు.

కాపీ కలవారి అరివేణి కమలారాణి అయిదు నిమిషాలకొకసారి గుమ్మందాకా వచ్చి బయటికి తొంగిచూడడానికి, వసారాలోకి వచ్చి వీధివైపు [illegible] చూడడానికి. [illegible] పందిరి (కిందికి వచ్చి పూరిపొలిమేరల్లోకి చూడడానికి కారణం పల్లెటూరి ప్రకృతి సౌందర్యం.

పట్ల ఆమెకున్న ప్రలోభమేనని మాత్రం చెప్ప లేము.

అలాగని సౌందర్యాన్ని ఆరాధించే గుణం కమలారాణిలో లేదనీగాదు. ఇప్పుడామె ధ్యాస ఆ వైపుకు ప్రసరించడం లేదంతే। కమలా రాణి వీక్షణలో నతమతమైపోతోంది. అదీ అసలు విషయం.

కమలారాణి కోపం కట్టలు త్రెంచు కుంటోంది. ఎటొచ్చీ ఆ కోపాన్ని ఎలా ఎవరి పైన ప్రదర్శించాలన్నదే ఆమెకు పాలుపోకుండా వున్న విషయం. ఆ కాదిర్ ఆమె ఒకసారి లోపలికివెళ్ళి తల్లిదగ్గర తన ఉక్రోషాన్ని వెళ్ళ గ్రక్కానే వెళ్ళగ్రక్కింది.

"ఎవరమ్మా ఈ ముసలి మల్లయ్య, ఈ ముఖం తప్పితే మరెవరూ దొరకలేదా ఈ పూరి పోస్టాఫీసుకు। రైలు ఎనిమిదిగంటలకల్లా స్టేషను కొస్తుందని తన చెబుతారు. తొమ్మిది గంటలకైనా తిరిగి రాగూడదూ?"

"నాలుగుమైళ్ళు నడచిరావాలి గదమ్మా! వస్తాడు. ఎందుకు రాడు? ఆ రావడం మరి కొంతవేగంగా రావచ్చునేమో! కానీ వచ్చేదగ్గరే రావాలని లేదుగదా?"

"పోనీ ఓ సైకిలు కొనుక్కోవచ్చుగా."

"ఆ ముష్టిరూపాయలు జీతం తెచ్చుకొనేవాడికి సైకిలుకూడానా! కొనుక్కుంటాడే అనుకో! ఆ ముసలాడికి దాన్ని త్రొక్కడమైనా చేతనవునో కాదో! అదెవరు చూడాలి?"

తటాలున తల్లిదగ్గరనుంచి వెనక్కు వచ్చేసింది కమలారాణి. ఆవిడ గారెప్పుడూ అంతే, అనుకొందనుండా, పోకపోయిందనుండా జవాబు చెబుతుంది.

గడియారం వైపు చూచింది కమలారాణి గంట తొమ్మిదిన్నర. ఎంతగా ఆలస్యమైనా తొమ్మిదిన్నరయ్యేసరికి ముసలి మల్లయ్యరావా ల్సినదే। అదిగో, తన పూహా నిజమైనట్లుగా గోడ గడియారం గూడా మ్రోగుతోంది.

మళ్ళీ ద్వారం దగ్గరికి వెళ్ళి వెలుపలికి చూచింది కమలారాణి.

ఆ మూడంతస్తుల మేడకు ఎదురుగుండా పెంకుటింటి వసారాలోకి తరుచుగావచ్చేదే ఆ పూరి పోస్టాఫీసు. మూసిన తలుపులతో అది మూసినట్లే వుంది.

గుడ్డిలో మెల్లగా గ్రాంధి పోస్టుమాస్టరు

రామలింగం మాత్రం వసారి క్రింద తచ్చాడుతూ కనిపించారు.

"ఏమండీ మాష్టారూ! మీ మువలి రన్నరింకా రానేలేదా?" ప్రశ్నించింది కమలారాణి.

"అవునమ్మా రాలేదింకా!" తొణక్కుండా జవాబు చెప్పారు రామలింగం.

"ఎందుకొస్తాడు! దారిలో అతని కెన్ని పెత్తనాలు! వాళ్ళకే తెలియకుండాగానీ వంటావిడ పుల్లమ్మ చెబుతుంది. దారిలో చెట్టుచెట్టు దగ్గర ఆగి ఉడతల్ని పలకరించాలట! జింక జంట దగ్గరా ఆగి తొండల్ని ఎందుకోవాలట! పుట్ట పుట్టదగ్గరా ఆగి చీమల్ని ఏమండుమని పలకరిస్తుందో తెలుసుకోవాలట! ఐనా అతణ్ణని ఏం లాభం? అతగాడికి ఉద్యోగం యిప్పించిన వారి ననాలి..."

"అదేమిటండీ బుల్లెమ్మగారూ! వాడికి ఉద్యోగం యిప్పించింది పెదబాబుగారేకదా!

సారి ఆమె ఆయనదగ్గర రిపోర్టుచేసింది కూడా. "అలాగా! ఎక్కడవాడు మల్లయ్య! కానీ, వాడి పనిచెబుతాను. ముసలివాడుగా, ఉద్యోగంమైన పాతరుండవచ్చునేదా వాడికి?" అంటూ శేషాద్రిగారు మండిపడ్డారు.

కానీ తీరా మల్లయ్య టపాతీసుకొచ్చి ఇల్లవైన పెట్టేవరకి శేషాద్రిగారి కోపం తగ్గుముఖం పట్టింది. "ఒరే మల్లయ్యా! ఆ వళ్ళావు వరిగ్గా మేత తినడం లేదట! దానికేమైందో చూడు. నీకు తెలియకపోతే వెటర్నరీ కాంపౌండరు వీరాస్వామిని పిల్చుకరా" అన్నారు.

అబ్బే. లాభంలేదు. నాన్నగారికి వెయ్యి పనులు. ఒకరి పైన తీరామూరా కోప్పడ్డానికైనా ఆయనకు తీరికుండదు.

కమలారాణి మళ్ళీ ఆ టపాలోపలికి వెళ్ళబోతుండగా ఒక ముఖ్యమైన విషయాన్ని బయటపెట్టారు రామలింగం.

మ ధు రాం త కం రా జా రాం

ఐనా మీ కెలా తెలుస్తుందిలెండి! మీరు నిన్నగాక మొన్న వచ్చారు. ఈ వూరికి పోస్టాఫీసు రావడం, రన్నరుద్యోగాన్ని పెదబాబుగారు మల్లయ్యకిప్పించడం, యిదంతా ముప్పైయేళ్ళ క్రిందటి మాట!"

ఇంకా నయం! బి. సి. నాటిమాట అన్నారు కాదు. ప్రపంచంలో ప్రభుత్వాలు మారుతున్నాయి. పరిపాలకులు మారుతున్నారు. కానీ ఈ వూరి పోస్టాఫీసు, ఈ ముసలి రన్నరు మల్లయ్య, ఈ నూలుదారం కళ్ళద్దాల పోస్టుమాస్టరు వీళ్ళుమాత్రం మారేట్టులేరు.

"పోనీలెండి బుల్లెమ్మగారూ! ముసలాడు పాపం పడుతూ లేస్తూరావాలిగదా! ఐనా యింకెంతకాలం! లేదు లేదంటే యిక రెండేళ్ళు చేయగలడేమో ఉద్యోగం! ఆలస్యంగా వస్తున్నాడని నాన్నగారితో చెప్పకండి, కోప్పడతారు..."

నాన్నగారిద్వారా అమ్మాత్రం పనిచేయించా లన్న పట్టుదల కమలారాణికి లేకపోలేదు. ఒక

"మామూలు రోజుల్లోనే మన వూరికి టపా రావడం ఆలస్యం గదండీ బుల్లెమ్మగారూ! ఈ రోజు మరీ ఆలస్యం గావచ్చు. ఎక్కడో గూడ్సు రైలు పడిపోయిందట. టపా బండి రెండు గంటలు లేటట!"

• • •

కమలారాణి అంత ఆతురతగా ఎవరి ఉత్తరంకోసమైతే నిరీక్షిస్తున్నదో ఆ అమ్మాయి పేరు జలదబాల!

కమలారాణికి కాలేజీలో ఎందరో స్నేహితురాండ్రున్నారు. సీత, సావిత్రి, అనసూయ, సరోజ ఇత్యాదిగా ఉన్న ఆ స్నేహితురాండ్రందరూ ఒక ఎత్తయితే, కమలారాణికి జలదబాల మాత్రం ఒక ఎత్తు. ఆ పేరంటే చాలాయిష్టం కమలారాణికి! జలదబాల. ఎంత చక్కని పేరు!

నిజానికి మిగిలిన స్నేహితురాండ్రకు, జలదబాలకు ఒక గొప్ప భేదంమాత్రం లేకపోలేదు. ఏటిపొడుగునా పొదల్లో రకరకాల పువ్వులుంటాయి. మనసు [illegible]

వారితి కోపగించవచ్చు, ఆగ్రహించవచ్చు. తలలో పెట్టుకోవచ్చు. పేరు. సావిత్రి వగైరా స్నేహితురాండ్రు ఆ వీటి దగ్గర వున్నట్లాంటి వాళ్ళు. అందరూ వంగకలా కాదు. అమె దూరంగా చెట్లగుబురులో దాగివున్న మొగిలివువ్వు: ఎక్కడో వుంటకలేదన్న వంటా, అనుకుంటే వడుమలల్లోకి వస్తున్న దాని కమ్మదనాని. ఇదివున్నతే మొగిలిపువ్వు కంటికి కనిపించదు. మీకు ఎలా వుంటుందో కమలా రాణి చెప్పగలదు. సావిత్రి ఎలాంటిదో కమలా రాణి చెప్పగలదు. అందరూ స్వరూప స్వభా వాలను గురించి కమలారాణికి తెలిసింది చాలా తక్కువ. ఏవో వూహలు అంచనాలు తప్పితే కమలారాణికి అందరూ ఎలా వుంటారో తెలియదు. ఎలాంటిదో తెలియదు.

అడవిల్లాగుండా కమలారాణి ఓ పరుగు వార్త అందిస్తుంటే అందరూ ఏ కథలోకి ప్రవేశపెట్టడం అంత కష్టమై వుండేదిగాదు. అందరూ అతగాడి ఊహామందిరి అని తెల్సాంతే లోటుని పరిపోయేది.

అందుకే కమలారాణికి, అందరితో స్నేహం ఏర్పర్చడం ఎలా సాధ్యమైందని ఇక్కడెవరికైనా సందేహం కలగవచ్చు. నిజానికి ఏ ఒకరికి మాత్రమైతే ఒక కమలారాణికి, మరొక అందరికీ ఇలా స్నేహం ఏర్పరచుకునేది సాధ్యమై ఉండేదికాదేమో! వాళ్ళెగ్గొట్టిందల్లి మాట— అప్పుడు కమలారాణి కాన్వెంటులో చదువుతుండేది. కన్నతండ్రిగారు ... మనియార్డరు పంపుతుండేవాడు. అవసరం కన్నబిడ్డకి చదివోయి అనవగా అమెకు కొంత మిగులుతూ వుండేదిగూడా. అందువల్ల అమెకు తండ్రిగారికి మధ్య ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలు జరిగేవిగావు. ఆ మాటకొస్తే బాహ్య ప్రపంచంలో నుంచి ఉత్తరాలద్వారా అమెను పలకరించేవాళ్ళెవరు లేరు. కాన్వెంటులో కొంద రమ్మాయిలకైతే రోజుకో ఉత్తరమైనా వస్తుంది. మరికొందరు వారానికొకటి రెండు ఉత్తరాలైనా కళ్ళజూస్తారు. వాళ్ళు ఆయిన కోసం వేచి చూడటం. పోస్ట్‌మేన్ దగ్గరనుంచి దానిని గ్రహించడం, దూరంగా వెళ్ళి చదువు కోడం చదువుతున్న తర్వాత ఆత్మీయులైన వారికి జవాబివ్వడం—యిలాంటి చిన్న చిన్న సంఘటనలన్నీ కమలారాణిని తెగ వూరించేవి.

కమలారాణికి అక్కచెల్లెళ్ళు లేరు. అన్న దమ్ములు మాత్రం వున్నారు. పెద్దన్నయ్య ఒక మాజీ జమీందారుగారి ఏకైక పుత్రికను వివాహమాడి అక్కడే స్థిరపడ్డారు. రెండో అన్నయ్య ఏదో వ్యాపారపు పనులమీద పరి శీలన జరిపే నిమిత్తం విదేశాల్లో వున్నారు. ప్రత్యుత్తరాలమాట దేముడెరుగు. వాళ్ళకు కమ ఉత్తరాలను చదివేపాటి తీరికైనా వుంటుందో లేదో కమలారాణి అనుమానం. ఎవో స్త్రీ ...టుంబంలో నామ ఉత్తరాల ప్రాయ...

క్తిగా ఆమెకొక్కతే మాత్రం తెలియదు. అదే ప్రభావతమ్మ. కమలారాణి తల్లి.

ఉత్తరాలు వ్రాసి వాటికి ప్రత్యుత్తరాలు రాలేదన్న ఉబలాటం మనసులో రగులుతున్న ఆ రోజుల్లో [illegible] తల్లికోసటి [illegible] వ్రాసి చూపింది కమలారాణి. ఫలితం చాలా అసంతృప్తికరంగా తేలింది. ప్రభావతమ్మ ప్రత్యుత్తరం వ్రాయనూ లేదు. వ్రాయకనూ పోలేదు. [illegible] రామలింగంతోటి [illegible] గారు మాత్రం వ్రాయించింది. ప్రభావతమ్మకు చదువు రాకపోదు. చిన్నప్పుడు ఏదో కొద్దిపాటి చదువుకుంది. [illegible] పెళ్ళయిపోయాక [illegible] చదువును మరచిపోయే ప్రయత్నంలో వుంది. [illegible] వ్రాయడం అనేది చిన్నపిల్లల [illegible] లేకపోయేమో. ఆమె వుండీ వుండీ కొంత అయిష్టంగానే ఉత్తరం వ్రాయించింది.

"చిరంజీవి కమలారాణికి ఆశీర్వాదములు.

ఇక్కడ క్షేమం. అక్కడ మీ క్షేమాలు తెలిపేది. నీ వుత్తరాలు రెండూ అందాయి. నీ స్నేహితురాండ్రను గురించి వ్రాశావు. మనుషులన్న తర్వాత అందరూ ఒక్కమాదిరిగా వుండరు. ఎవరెట్లా వున్నా మనం [illegible] చేయి. [illegible] ఏవో విశేషాలు [illegible] వ్రాశావు. [illegible] ఎలా ప్రొద్దుపోతుంది? [illegible] లేదు. [illegible] అక్కడగా [illegible] అంత [illegible]"

[illegible] కమలారాణి.

[illegible] కలిగింది. [illegible] దర్జాగా [illegible] దగ్గరనుంచి గ్రహించవచ్చు. [illegible] ఉత్తరాల [illegible] ఉపాయం [illegible]

కమలారాణికి ఏడుపొచ్చింది.

[illegible]

[illegible] అని అది [illegible] లోనే [illegible]

ఉపాధ్యాయుడు అందరిలోనూ [illegible] ఉత్తరం [illegible] వ్యక్తి [illegible] దండిగా [illegible] లేకపోలేదు. [illegible] సందర్భంలో [illegible] స్నేహితురాండ్రు [illegible] ఉత్తరాలు వస్తుంటాయని ఓ విశేషం చెప్పించింది.

ఆశ్చర్యపడటానికి అంతకంటే గొప్ప విశేషం అక్కరలేదు కమలారాణికి. తను చదువుతున్న [illegible] ఎక్కడో [illegible] దేశం స్నేహితురాండ్రు. [illegible] మంచి ఉత్తరాలు వ్రాయడానికి [illegible] ఎక్కడ ఇందుకు [illegible]?

ఈ సందేహాన్ని [illegible] వెల్లడించింది. "అందుకే [illegible] కమలారాణీ! ఏం స్నేహితురాలు [illegible] ఉత్తరాలు? [illegible] పెన్ ఫ్రెండు అన్నమాట!"

"పెన్ ఫ్రెండా!" [illegible] కమలారాణి.

"అవును మరి" అని [illegible] ఉత్తరం వ్రాస్తుంది. [illegible] ఎప్పటి [illegible] వ్రాస్తున్నాను..."

"[illegible] ఎక్కడ, ఎందుకు [illegible]?"

"[illegible] కమలారాణీ," [illegible] ఉత్తరాలు వ్రాసుకోవడం [illegible] స్నేహం [illegible]"

అదేం [illegible] కమలారాణి [illegible]

"చూశావా కమలారాణీ! పెన్ ఫ్రెండ్ అంటే కలం స్నేహితురాలు(రాండ్రు) [illegible] ప్రపంచం [illegible]

వస్తే సెంటర్ 'పెన్ ఫ్రెండ్స్' వున్నారు. వీళ్ళు ఒకరికొకరు తెలియరు. మరైతే ఈ కలం స్నేహం ఎలా ఏర్పడుతుందని ప్రశ్న వస్తే అందుకు కొన్ని ప్రత్యేక సంస్థలు, కొన్ని పత్రికలూ వున్నాయి. మనకొక కలం స్నేహం కావాలని వాటికొక ఉత్తరం వ్రాస్తే చాలు. మిగిలిన తతంగాలన్నీ అవే నిర్వహిస్తాయి..."

"అలాగైతే నాకో పెన్ ఫ్రెండును సంపాదించి పెడతారా మేడమ్" ఎంతో ఆసక్తితో అడిగింది కమలారాణి.

"ఓ, అదెంత పని" అంది మాధవి.

అనటమేగాదు, అన్నంత పనిగూడా చేసింది మాధవి. నెలరోజులు తిరక్కుండానే కమలారాణికొక కలం స్నేహితురాలు లభ్యమైంది.

ఈ స్నేహాన్ని ఏర్పాటు చేసిన పత్రిక ద్వారా కమలారాణికి తన క్రొత్త స్నేహితురాలిని గురించి కొద్దిపాటి వివరాలు మాత్రమే తెలిశాయి — పేరు [illegible]. వయస్సు పదిహేడు, పి.యు.సి. చదువుతోంది. చక్కగా పాడుతుంది. బంకించంద్ర, రవీంద్ర, శరత్ బాబుల నవలలంటే చాలా యిష్టం. సంగీతం, సాహిత్యం, సుందర ప్రకృతి దృశ్యాలను చూడటం, పుణ్యక్షేత్రాలకు వెళ్ళటం యివన్నీ ఆమె అభిరుచులు.

ఆ తరువాత [illegible] కమలారాణికి వ్రాసిన మొదటి ఉత్తరంలో తనను గురించి మరికొన్ని వివరాలను తెలియజేసింది.

(అందులోని, కమలారాణికి వచ్చిన ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలు వచ్చినవి యిక్కడ యథాతథంగా పొందుపరచటం సాధ్యంకాదు. ఎందుకంటే [illegible] ఉత్తరాలు ప్రకటనార్థం [illegible] యింగ్లీషు భాష. తన పెద్దవాళ్ళతో భావమే ప్రధానం గనుక ఆ యా ఉత్తరాలను యిక్కడ తెనిగించి వేయటం జరిగింది.)

"ప్రియమైన కమలారాణీ —

[illegible] ద్వారా [illegible] వున్నవే. ఏ విధ[illegible] [illegible]. అప్పటినుంచీ ఏదో కాని వ్రాసి వ్రాయకున్నంతలోనే వున్నాను. [illegible] వ్రాయాలో తోచడంలేదు. [illegible] యిలా మొదలు పెట్టాను. మరైతే [illegible] కొనసాగుతుందో చెప్పలేను.

మా నాన్నగారి పేరును [illegible] నామాగా మూసే పుంటారు. [illegible] [illegible] గార్లపాళ్యం. [illegible] మా [illegible] పదేళ్ళనుంచీ యిక్కడే వుంటున్నారు. [illegible] యిక్కడే [illegible] [illegible]. [illegible] చదివించాలని. మంచి [illegible] లని ఆయన పుద్దేశం. మా అమ్మకేమో నేను చదువుకోవటం యిష్టంలేదు. మంచి [illegible] చూసి పెళ్ళిచేయాలని ఆమె కోరిక. [illegible] నా యిష్టం ఏమిటో అడిగారు [illegible] నాకూ చదువుకోవాలనే యిష్టం. కాని [illegible] [illegible] గాదు. అయినా [illegible] యిష్టంలేకపోయినా జీవితంలో [illegible] కొన్ని పనులు చేయవలసి వుంటుంది [illegible] ఈ విషయంలో [illegible]..."

[illegible] వ్రాయటం గూడా [illegible] ఎవరో చెప్పగావిని "అప్పో" అదేమిటి "[illegible]" అనుకున్న కమలారాణి [illegible] చదివిన మీదట విస్మయ [illegible]. [illegible] [illegible] "అందరూ [illegible] ఎంత బాగా వ్రాయగలిగింది, తన చేతగాదేమో!

కాని ఆతని రెండుసార్లు వ్రాసి [illegible] [illegible] కమలారాణికి తన [illegible] బాగానే వున్నట్టుకోండి. [illegible] వ్రాసి పోస్టు చేసింది. వారం రోజుల్లో [illegible] ప్రత్యుత్తరం వచ్చింది.

కొంతకాలం గడిచింది. [illegible] ఈ ఉత్తరాల ద్వారా వున్న గాఢ [illegible] [illegible] విస్పష్టంగా తెలియవచ్చింది. వ్రాయ అన్న కోరిక ఒకటే ముఖ్యంగాని, ఉత్తరంలో ఏం వ్రాయాలన్న ప్రశ్న [illegible] [illegible] బంధకం కాదు. ఉత్తరంలో ఏమైనా వ్రాయవచ్చు. ఉదాహరణకు కలం [illegible] [illegible]

"[illegible]" [illegible]

(ప్రారంభించవచ్చు. (ఆకాశాన మబ్బులున్నాయని పున్నాకరే, ఉత్తరాన్ని యిలాగే ప్రారంభించ వచ్చు. తప్పులేదు. ఫలానా రోజు, ఫలానా వేళప్పుడు, ఫలానా రోజు మేఘావృతంవల్ల వెన్నెల కనిపించలేదని అవతలి వ్యక్తికి ఎలా తెలుస్తుంది.)

గదిలోపం చల్లగా ఫాన్ తిరుగుతోంది... (గదిలోపం ఉక్కగా వుంది. ఉష్ణదం వల్ల చెమటా పడిపోతున్నావనే, ఆయిష్టాదిని బయట పెట్టనక్కర్లేదు.)

గది వెలుపలి తోట (అక్కడ తోటలాంటి దొకటి వుందితాలన్న నిర్బంధమేమీ లేదు.) చల్లటి గాలి అశోకవృక్షాలతో (లేదా, మురికి కాల్వ లేదా గున్నమామిడి చెట్లతో) మంతనా లాడుతోంది.

వెన్నెల కాయకపోవచ్చు. చల్లటిగాలి వీచక పోవచ్చు. తోటగానీ, అందులో చెట్లుగానీ లేక పోవచ్చు. కానీ అవన్నీ వున్నట్టుగా వ్రాస్తేనే బాగుంటుందనిపిస్తే నిస్సందేహంగా అలా వ్రాయవచ్చు. ఇది కవి సమయంలాంటి రహస్యం.

ఒకసారి జలజాక్షి తనకు గులాబీపువ్వు లంటే ఇష్టమని వ్రాసింది. ఒకానొకప్పుడు భారత ప్రభుత్వం జాతీయ విహంగంకోసం ఆలోచించినట్లుగా అప్పుడు కమలారాణి తనకు నచ్చిన పువ్వుల్ని ఎన్నిక చేసుకోవలసి వచ్చింది. మామూలుగా మార్కెట్టులో దొరికే పువ్వులన్నిటినీ వదిలిపెట్టి ఆమె మొగిలి పువ్వుల్ని ఎన్నుకుంది. కానీ ఆ మొగిలి పువ్వును ఇంగ్లీషులో ఏమంటారో ఆమెకు తెలియందికాదు. ఆమె తెలుగులో ఆ పదాన్ని అలాగే యింగ్లీషు అక్షరాలలో వ్రాసిపెట్టింది. ఆ పువ్వు ఢిల్లీనగరంలో మాత్రమే గాదు, యింగ్లీషు డిక్షనరీలోగూడా కనిపించనందుకు విస్తుపోతూ జలజాక్షి ప్రత్యుత్తరం వ్రాసింది. అప్పుడు కమలారాణి మొగిలిపొదల్ని గురించి, పాటలోని పువ్వుల్ని గురించి, ఆ పరిసరాల్లో తిరిగే మిన్నాగుల్ని గురించి తన ఉత్తరంలో రెండు పేజీలు నింపింది.

కాలక్రమాన కమలారాణికి ఉత్తరాలు వ్రాయడం నిత్య [illegible] మారి పోయిం దింది. వస్తువుకోసం వెదకడం కష్టమైనట్లు, "కాదేదీ కవిత కనర్హం" అన్నట్టుగా కాగితంలో పెట్టగల్గు. కలుసుకున్న స్నేహితురాండ్రు, చూచిన సినిమాలు, చదివిన పుస్తకాలు, వీటిలో దేన్ని గురించైనా ఉత్తరం వ్రాయవచ్చు. కావల్సిన విషయాలన్నీ రెండే రెండు. ఒకటి తీరిక, రెండోది ఓపిక. అవి రెండూ ఉభయులకు యిబ్బడిముబ్బడిగా వుండనే వున్నాయి.

మానసికమైన అనుబంధాలు చాలా విచిత్రమైనవి. ఆలోచనలు ఎవరిమీదైన్నా కేంద్రీకరిస్తాయో వారే మానసాకాశ మంతటా అవరించుకుపోతారు. నిరంతర ధ్యానంవల్ల భక్తుడికి భగవంతునితో సామీప్యం, సారూప్యం, సాయుజ్యం సిద్ధిస్తుందని చెప్పటంలోని అంతర్యం యిదేనేమో! జలజాక్షిని గురించి తలపోయడంలో కమలారాణి కెంతకాలం గడిచిందో చెప్పలేము. ఉత్తరాలద్వారా ఆమె స్నేహితురాలి అభిరుచుల్ని క్షుణ్ణంగా గ్రహించ లేకపోయినా, కొంతవరకూ అవగాహన చేసుకో గలిగిందన్న మాటను కాదనలేము. అందువల్ల మూగానికి అతీతంగా వాళ్ళిద్దరిమధ్య సాన్నిహిత్యం నెలకొన్నట్టయింది. కమలారాణికి జలజాక్షి తన బడిచాపుల్లో ఓదలా మసలుతున్నట్టే వుండేది.

లోకంలో ఏ విషయమైనాసరే అది మాటకి మారుపాళ్ళ నిజంగా వుంటుందనుకోడం కేవలం అర్థవిహీనమేమోననిపిస్తుంది. ఎందుకంటే కమలారాణి జలజాక్షిని కలుసుకోలేదనడం ఎంత నిజమో, కలుసుకున్నదనడం గూడా అంతే నిజం! ఆమె స్నేహితురాలితో కలిసి ఉద్యానవనాల్లో విహరించింది. నదుల్లో పడవ ప్రయాణం చేసింది. తాజ్ మహలును వీక్షించింది. అజంతా, ఎల్లోరాలకు వెళ్ళింది. ఐతే ఈ సమాగమాలన్నీ ఊహాలోకంలోనూ, స్వప్న ప్రపంచంలోనూ జరిగాయి. వాస్తవిక ప్రపంచంలో మాత్రం కాదు.

ఆ మాటకొస్తే వాస్తవిక ప్రపంచంలో కూడా జలజాక్షిని కలుసుకునే అవకాశం ఏర్పడ వచ్చునని కమలారాణి వూహించలేదు.

ఉన్నట్టుండి ఇందిరాల దగ్గరినుంచి ఈ ఉత్తరం వచ్చింది. ఏదో ప్రభుత్వ వ్యవహారార్థమైన వాళ్ళ నాన్నగారికి మదరాసులో పనితగిలిందట. దక్షిణదేశంలో కూడా కొంతకు కొంత చూచి వట్టవచ్చు దని పనిలో పనిగా ఆయన సతీ సుతులను కూడా తన వెంట తీసుకొచ్చేశాడట. మదరాసునుంచీ ఈ ఉత్తరం వ్రాసింది ఇందిరాల. వారంరోజుల్లో తాను కామరపాడు వస్తుందట. ఏ స్టేషనులో రైలు దిగాలో, అక్కడినుంచీ ఏ బస్సు ఎక్కాలో తెల్పమని కోరింది.

కమలారాణికి గొంతుకలో వెలగకాయ పడ్డట్టయింది. ఇందిరాలకు ఆతిథ్యమివ్వలేక కాదు. కానీ ఆమె వేరొకప్పుడు వచ్చివుండినా బాగుండేది. లేదా నెలరోజులు తాళి వచ్చివున్నా బాగుండేది. ఎటూగాకుండా సెలవుల్లో కాపీ పల్లెలో వుండగా యిక్కడికి రావాలని చెబుతూ తను యిప్పుడు వస్తుందేమిటి ఇందిరాల! నెలరోజుల్లో తనకు కాలేజీ తెరుస్తారు. పట్నంలో తమకు అధునిక సౌకర్యాల కన్నింటికీ నెలవైన ఓ బంగళా వుంది. రుచులూరగా భోజనం చేసిపెట్టే వంటవాడున్నాడు ప్రత్యేకంగా ఒక కారు తన చెప్పుచేతల్లో వుంది. ఇందిరాలను షికార్లకు తీసుకెళ్ళవచ్చు. సినిమాలు చూపించవచ్చు. మిత్రురాళ్ళ యిళ్ళకు తీసుకెళ్ళి పరిచయం చేయవచ్చు. ఈ కామరపాడులో ఏముంది? ఈ వూళ్ళో ఆమెకు పొద్దెలా పోతుంది?

అందుకే యిలా బదులు వ్రాసింది కమలారాణి.

"ప్రియమైన ఇందిరా! నీ రాక నాకెంతైనా ఆనందదాయకం. దీన్ని మరపురాని మధురమైన సందర్భంగా మార్చుకోవాలి మనం. ఎలాగంటావా, అదే చెబుతున్నాను. నువ్వీ కామరపాడుకు రావద్దు. ఇది చాలా చిన్నవూరు. పట్నాల్లో సొసైటీ అంటారే, అలాంటి దిక్కదీ కనిపించదు. రాత్రి ఏడు కొట్టేవరకే అర్ధరాత్రి అయినట్టుంటుంది. మగవాళ్ళు మోటుగా వేషాలు వేస్తారు. కటువుగా మాట్లాడుతారు. ఏవో లిబ్బులు దాచిపెట్టినట్టు పొలాల్లోకే పరుగెత్తుకుంటారు. ఇక ఆడవాళ్ళకైతే ఆ పొగచూరిన గోడల్లోనే స్వర్గం కనిపిస్తుంది. ఈ వాతావరణం నువ్వు భరించలేవు. కనుక నేనొక పని చేద్దామనుకుంటున్నాను. ఖచ్చితంగా నువ్వెప్పుడు రాబోతున్నావో తెలిస్తే ఒకటి రెండు రోజులు ముందుగా నేను పట్నంలో వెళ్తాను. అక్కడ మరో మేడ వుంది. అసలు నేను పుట్టింది ఈ వూరే అయినా పెరగడం, చదువడం అంతా అక్కడే జరిగింది. నువ్వు తిన్నగా రైల్లో

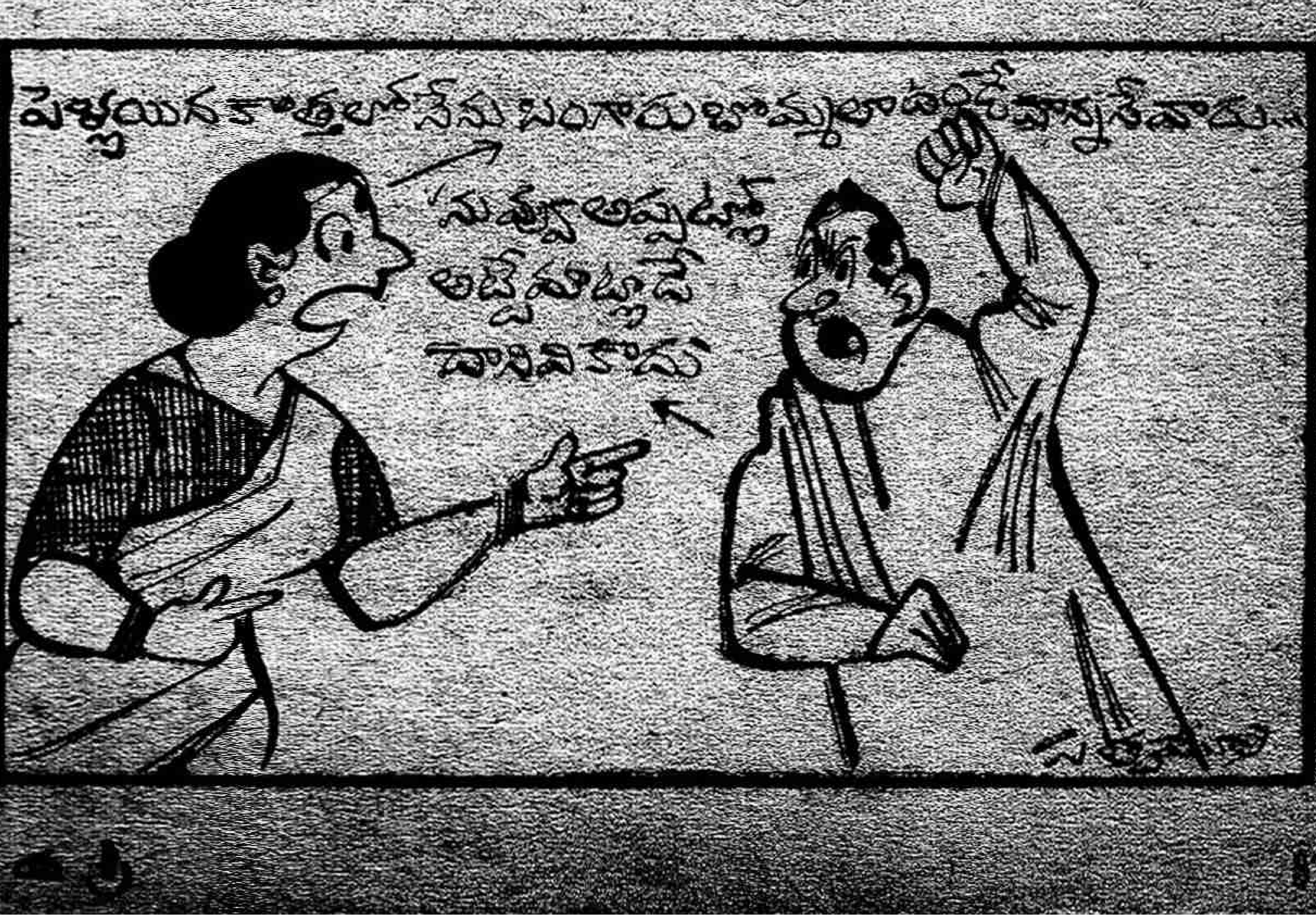

వచ్చి స్టేషనులో దిగవచ్చు. స్టేషను దగ్గర మా కారు మీ కోసం వేచియుంటుంది ..."

కమలారాణి ఈ ఉత్తరం వ్రాసి పోస్టుచేసి అయిదురోజు లైంది. చిన్నసే రాకలిపింది ప్రత్యుత్తరం. ఎందుచేతనో రాలేదు. ఈ రోజు తప్పకుండా వస్తుంది. ఏదీ ఈ మధుర మల్లయ్య [illegible]మే అనవసరం!

మల్లయ్య—పదకొండు గంటలకు గాని రాలేదు.

అందరాల యిలా వ్రాసింది—

"ప్రియమైన కమలా! నీ మాటను పాటించ లేకపోతున్నందుకు నన్ను మన్నించు. నాకు పట్టణాలకంటే పల్లెటూరే ఇష్టం. పట్టణాల్లో ఏముంది? అవి ఎక్కడికి ఒక్కలాగే వుంటాయి. ప్రకృతి సౌందర్యంలోని వైవిధ్యాన్ని చూడాలంటే పల్లెలోనే చూడాలి. నాకోసమని ప్రత్యేకంగా పెద్ద ఏర్పాట్లేమీ చేయవద్దు. ఉండదలుచుకున్న నాలుగు రోజులు నేను మీ పల్లెలోనే ఉండగలను..."

* * *

పల్లెను చదివిన తర్వాత [illegible] ఒక్కొక్కప్పుడు ఆశ్చర్యమైనా కలగవచ్చు. ఆశాభంగమైనా కలగవచ్చు. కొన్నిసార్లు రెండూ కలిసి బాగుంటే ఆశ్చర్యం. బాగుండకపోతే ఆశాభంగం. అందరాలను చూచినప్పుడు కమలారాణికి ఆశ్చర్యం, ఆశాభంగం రెండూ కలిగాయి. అందరాల అంత అందంగా వుంటుందనిగాని, అంత నిరాడంబరంగా వుంటుందనిగాని కమలారాణి అనుకోలేదు. తెల్లచీర, అలాంటిదే జాకెట్టు, చిన్న తెల్ల రత్నభూషణాలు మెడలో, జ్యోతిలాంటి బొట్టు. ఈ మాత్రం వేషంలోనే ఆమె మనోజ్ఞంగా వుంది. కారు దిగగానే ఆమె కమలారాణిని కౌగిలించుకొంది. అరమరికలు లేకుండా కుశల ప్రశ్నలడిగింది, అమ్మగారిని, నాన్నగారిని. మా పెద్దమంది శేషాద్రిగారు ఇంట్లో లేరు. అందరాల ప్రశాంతమ్మను సాష్టాంగంగా నమస్కరించింది. ఏటవైపైకి చూస్తోవున్న మహాశయుల మైత్రి తల్లిసంగ్రహం సహృదయ దతరాకి [illegible] గమనించినప్పు

కమలారాణికి అందరాల పట్ల విస్మయంగా కనిపించడంలో ఆశ్చర్యమేముంది.

ఇంతమట్టి సమయం ఎలా వుంటుందో తెలియకపోయినా అందుకు విభిన్నంగా వున్నప్పుడు విడ్డూరంగా వుండటమేగాదు; మనకు చిరాకు గూడా కలుగుతుంది. కమలారాణి ఉద్రేకంలో అందరాల పట్ల ఏర్పడగలిగిన చీకట్లును వుండవలసింది. మొదట, లేకుంటే ఇంగారం పెట్టుకుని వుండవలసింది. అందరాలు, ఇక్కడికి వచ్చి అందరాలగా రావటం లేదు. కమలారాణి స్నేహితురాలుగా వస్తోంది. మరి అలా వున్నారు యిలా నానారకం హంగులతో ప్రత్యక్షమైతే తన తెలివి నా మోషిగా వుంటుంది?

అందువల్ల తన హోదాకు తగ్గ కానుకలు కోరుకోకుండా కమలారాణి కొన్ని అబద్ధాలు చెప్పక తప్పనిసరిస్థితి ఏర్పడింది. వాళ్ళు యినాకా లేకపోయినా గొప్పవాళ్ళు, పేరంటానికి వెళుతున్న పల్లెటూరి అమ్మలక్కలా వున్నా నగలన్నీ ఒంటిమీదే పెట్టుకోరు. అక్కడ ఎంత నిరాడంబరంగావుంటే అంత గొప్ప! లేకుంటే అందరాలకులేని చీరలా, నగలా! వాళ్ళ నాన్న గొప్ప ధనవంతుడోయ్, వాళ్ళింట్లో మనిషి మనిషికి ఒక కారుండవచ్చునని తన వూహ. వాళ్ళ స్వంత వూరు కలకత్తా. అక్కడ ఎన్నోటుగా పేరొందదగిన భూస్థితిగూడా వుంది...

ఈ అబద్ధాలవల్ల ఒక గొప్ప షాక్ ట్రీట్మెంటులాగా పనిచేసింది. కాని అది పనిచేసిన కాలం చాలా పరిమితం. అనగా రాత్రికిరాక సాయంకాలానికల్లా ఈ అబద్ధం కోటకు బీట పడింది.

ఆరోజు మధ్యాహ్నం భోజనానికి ప్రశాంతమ్మ స్వయంగా తమతో లేదు. ఆమె స్నేహితురాలికి వడ్డిస్తోంది. కూతురు మిత్రురాలితో యిష్టంగా తరువుకోకుండా మాట్లాడుతుంటే ఆమెకు చూడముచ్చటగా వుంటుంది. ఆ రోజు వదిలిపెట్టి దూరంగా వెళ్ళటానికి బుద్ధిపుట్టి లేదు. ఆ దగ్గరనుంచి ఓ విచిత్రమైన సంఘటన జరిగింది.

"నువ్వు చాలా బాగుంది. ...

[illegible] అడిగింది [illegible] ప్రభావతమ్మనే [illegible].

"అమ్మ దొంగా! [illegible] మాట!" అంటూ కూతుళ్ళ గొంతుకలు రెండూ ఆశ్చర్యంతో [illegible].

తన పద్ధతిని తెలుగును గురించి యిలా వివరించింది అరవగాళ. ఎప్పుడైనా కమలా రాణిని కలుసుకుంటే ఉన్నట్టుండి తెలుగులో మాట్లాడి ఆశ్చర్యం కలిగించాలని తాను చిర కాలంనుంచి అనుకుంటూ వుండేదట. ఆ మధ్య [illegible] ఢిల్లీలో వాళ్ళ పొరుగింట ఓ తెలుగు వాళ్ళ కుటుంబం చేరిందట. ఆ పొరుగింటి యిల్లాలి మూలంగా మొదట కొన్ని పదాలు, క్రమంగా చిన్న చిన్న వాక్యాలు నేర్చుకోగలిగిం దట. పైగా ఈ భాషలో తాను పెద్దగా వక్తృత్వం [illegible] చేయలేకపోయినా మామూలు సంభాషణల్లో పాల్గొనగలదట.

అరవగాళ నేర్చుకోవడం వల్ల తెలుగు భాషలో కొత్త విలువ పెరిగినట్టుగా గర్వపడిపోయింది ప్రభావతమ్మ.

[illegible] వచ్చిన లక్ష్యం [illegible] తన భాషను నేర్చుకోవడం కమలా [illegible] అమితానందం కలిగిస్తోంది.

కానీ ఈ ఆనందం [illegible] నిలవలేదు. [illegible] దీనికి [illegible] తగిలింది.

[illegible] ప్రభావతమ్మ [illegible] కమలారాణికి [illegible] విపరీతంగా [illegible].

"ఈ మాట తెలుగుమనిషి [illegible]" అంది ప్రభావతమ్మ. ఇలాంటి [illegible] కమలారాణికి [illegible] ప్రభావతమ్మ [illegible] ఉన్నట్టుంది.

"[illegible] ఆమె [illegible] ఏ [illegible] వాళ్ళ [illegible] ఢిల్లీలో [illegible] ఏ మాటకు [illegible] సంసారం [illegible] వాళ్ళ [illegible] తెలిసిపోవడం లేదా! వాళ్ళమ్మ [illegible] ఉందట. అది వాళ్ళ [illegible] పెట్టిందట. వాళ్ళ [illegible] కూడా మాటిమాటికీ "[illegible]" అంటుంటే [illegible] చూడగాచూడగా వీళ్ళ [illegible] "[illegible]" లాగే కనిపిస్తోంది నాకు..."

[illegible] ఉండేవరకే [illegible] సంతోషం [illegible] కమలారాణి గొంతుకలో [illegible] ఏం చేస్తుంది! ఎరగకపోయి [illegible] [illegible] దిక్కు తోచకుండా [illegible] అరవగాళ [illegible] తాను చెప్పిన విషయాల [illegible] చేయవలసిన [illegible] [illegible] అయినా [illegible] [illegible] ఉన్నాయని [illegible] వెళ్ళిపోయింది. [illegible] ఎవరు [illegible] చూస్తున్నారు!

కమలారాణి [illegible] వెళ్ళవలసి [illegible]

గదిలో లేదు, పూర్ణమా కనిపించ లేదు. వరండాలో చెత్తపూడ్చుతున్న ముత్యమ్మ "అయమ్మ గారు డాబాపైకి వెళ్ళారండీ బుల్లెమ్మగారూ!" అంది. "ఎందుకూ?" అనుకుంది కమలారాణి. డాబాపైన విద్యుద్దీపం గురించిన విశాలమ ఉత్సాహంగా వివరించేట్లు ఎట్టగత్తి చెప్పడానికి కాదుగదా!

కమలారాణికూడా తానుకూడా డాబాపైకి పారిపోయింది.

పచ్చిపువ్వులాంటి వెన్నెల. పిట్టగోడ కానుకుని పల్లెవైపు పరకాయించి చూస్తోంది అందరాల. వీధులచాల్యంలో కుర్రవాళ్ళేదో అప్రయత్నంగా సాగుతోంది. నాలుగిళ్ళ అవతల గుడిపెనుందర కాకీపెదురు పందిళ్ళక్రింద మంటపంపైన పదుగురి అంగం బనవయ్య కాల్లాపై తళ్ళాలు కొడుతుంటున్నారు. వీధి కటుచివర ఉన్న గుడి ఎదుట మండపంలో కూర్చుని మంగళవాద్యాల వాయిస్తున్నారు. కొంగులు పట్టుకున్న పసిపాపల్ని మెల్లగా నడిపిస్తుకుంటూ ముత్తయిదువులు కొందరు గుడి లోపలికి వెళుతున్న దృశ్యంగూడా అక్కడికి లీలగా కనిపిస్తోంది.

అడుగుల సవ్వడి వినిపించగానే పెదవి కదిలించింది అందరాల — "మనమూ అక్కడికి వెళ్దామా కమలా!"

"మనమా! అక్కడికి వెళదమా!" అందరాల అజ్ఞానాన్ని అపహాసిస్తూ గొల్లున నవ్వేసింది కమలారాణి. "మనం వీధంట వెళ్తుంటే వూరు వూరంతా విరగబడి చూడదా వింతగా అంద! వద్దమ్మా వద్దు!"

"అతే మీరు వీధివెంట వెళ్ళనే వెళ్ళరా కమలా!" తెల్లబోతూ అడిగింది అందరాల.

"పట్నం నుంచి కారులో రావడం, దిగి ఇంట్లోకి వచ్చేయ్యడం, అంతటితో సరి! ఈ వూరితోనూ, ఈ వీధులతోనూ మాకేం పని లేదు. అంతెందుకూ, ప్రహరీ గుమ్మానికెదురుగ్గానే వున్నాయిగదా, ఈ నాలుగైదిళ్ళు. ఈ యిళ్ళలో ఎందరున్నారో ఎవరెవరున్నారో నాకు తెలియనంటే నమ్ము".

ఓ నిముషం పాటు మౌనంగా వుండిపోయిన తర్వాత హఠాత్తుగా అడిగింది అందరాల. "ఈ వూరి వాళ్ళకు, మీకు విరోధాలేమైనా వున్నాయా కమలా?"

"మాతో విరోధాలా? ఆ మాత్రం ధైర్యమెవరికున్నాయిక్కడ? మనుగడంటుంటే అంత పనిచేసేవాళ్ళేమో! అదే లేదిది! వీళ్ళు బ్రాహ్మ మా జాతి వీళ్ళు. పనిచేసి మా తోటలా అసలీ యిళ్ళు కట్టుకోవడానికి ఉచితంగా స్థలా గూడా మా వాళ్ళెవరో యిప్పించిందేమో! ఆ గుడి కట్టించిందెవరో చెప్పనా అందా. మా తాతగారు!"

"అలాగైతే ఆ గుడిలో వున్నది మీ దేవుడే నన్నమాట!"

"ముమ్మాటికీ మా దేవుడే! సందేహమా అందా?"

"కాని ఆ దేవుడి ముఖం మాత్రం మీరు చూడరు. ఎందుకమ్మా మీకంత కోపం?"

ఉదయం లేవగానే ఎవరి ముఖం చూశావో అనుకుంది కమలారాణి! ఒకటి రెండు మారాయారు!"

అందరాల కామరపాడులో వుండదలుచుకున్న అయిదు రోజుల్లో ఒక్క రోజు మాత్రం గ... చింది,

మరునాడెలా గడుస్తుందో తెలియకుండా పరుపుని గాఢంగా నిద్రపోయింది అంద... తెల్లవారింది. స్నేహితురాలికి కులాసాగా ... క్షేమంగా దానికి ఏవో కొన్ని ఏర్పాట్లు చే... చేసింది కమలారాణి. కారులో వెంటు... దూరానవున్న తన మామిడితోపుకు తీ... కెళ్ళింది. అక్కడ పీటగట్టున కొబ్బరితో... షికార్లు త్రిప్పింది. లేత తెంకాయకొట్టించి పీటలో పేదచేర్చింది. ప్రొద్దువాలాక ... మూలగదిలోనుంచి పాత గ్రామఫోను ... తీయించి, దుమ్ముదులిపించి కవిలఫారం ... నారథాకీర్తనలు, బంగారు ... కుమారి పాటలను స్నేహితురాలికి వినిపించి...

కాని అరోజంత్రి పరకైన ... నవ్వుడు యిష్టుడు పెర్కొన్న ... అందరాలకు హృదయంలో లేదు. ఓ ... వాతావరణం. అందులోనుంచి ...

పాత్ర అమె మనసులో పేరం వేసుకుని కూర్చున్నాయి.

ఎవరా పాత్ర? ఏమా కథ?

మామిడితోపునుంచి తిరిగి వచ్చేసరికి గంట పన్నెండు కావచ్చింది. స్నానమూ, భోజనమూ ముగిసేసరికి ఒంటిగంటయింది. తోగా గ్రామ షోషు తతంగం ప్రారంభం కావడం సాయంకాలం నాలుగుగంటలవ్వుడు. మధ్యలో మూడు గంటల కాలానికి జలదజాల డైరీ ఏమని ఖబురు చెప్పేటట్టు?

శేషాద్రిగారి కుటుంబవ్యవస్థలో ఆది విశ్రాంతి వేళ. అనగా నిద్రా సమయం. నిద్ర వచ్చినా రాకున్నా కదలకుండా పరకల్పైన పడుకోవలసి వుండటం తప్పనిసరి! పడుకోగానే నిద్ర పోయింది కమలారాణి. జలదజాలకు పగటి నిద్ర అలవాటు లేదు. ఆమె లేచి మెల్లగా ఈవలకు వచ్చింది. నిద్రాగారాలకు దూర దూరంగా నౌకర్లు కొందరు వాళ్ళ పనులేవో వాళ్ళు చేసుకుంటున్నారు. తలుపుతోశ ఒక పుస్తకం చేతికి తీసుకొని పెరట్లోకి వెళ్ళింది జలదజాల. దానికి చేసిన [illegible] వచ్చారు. తన్ను పెరటిలోగూడా వుందని [illegible]. జలదజాల దానివైపు చూచింది. అలా చూచి నవ్వుతే ఆ క్రొత్త వ్యక్తి అమెను వ్యగ్గరయింది.

ఆ పిచ్చిచేసుకున్న అమ్మాయికి పదహారు, పద్దెనిమిదేళ్ళుంటాయేమో! చేతికి వేసుకున్న గాజులు కదిలి పోతుండగా, దువ్వుకున్న తలలోనుంచి ముంగురులు చెదిరి పోతుండగా, వయసు పొంకం వల్ల మళ్ళీ మళ్ళీ పయిట సర్దుకోవలసిన అవసరం ఏర్పడుతుండగా ఆమె పిచ్చి చేసుకొంది. మనిషి అందంగానే వున్నా ఆ అందంలో అలిసిపోయిన లక్షణాలు గోచరిస్తున్నాయి. ముఖాన చిరుచెమటకూడా పట్టివుంది. "ఎవరీ అమ్మాయి" అనుకుంది జలదజాల. గడిచిన ఒకటి రెండు రోజుల్లో యిలాంటి అమ్మాయిని ఈ మేడలో చూచినట్టు గుర్తులేదు.

ఆమెతో తన కేమీ పనిలేనట్లుగానే దాని దగ్గరికి వెళ్ళింది జలదజాల. వంగి దాని లోపలి

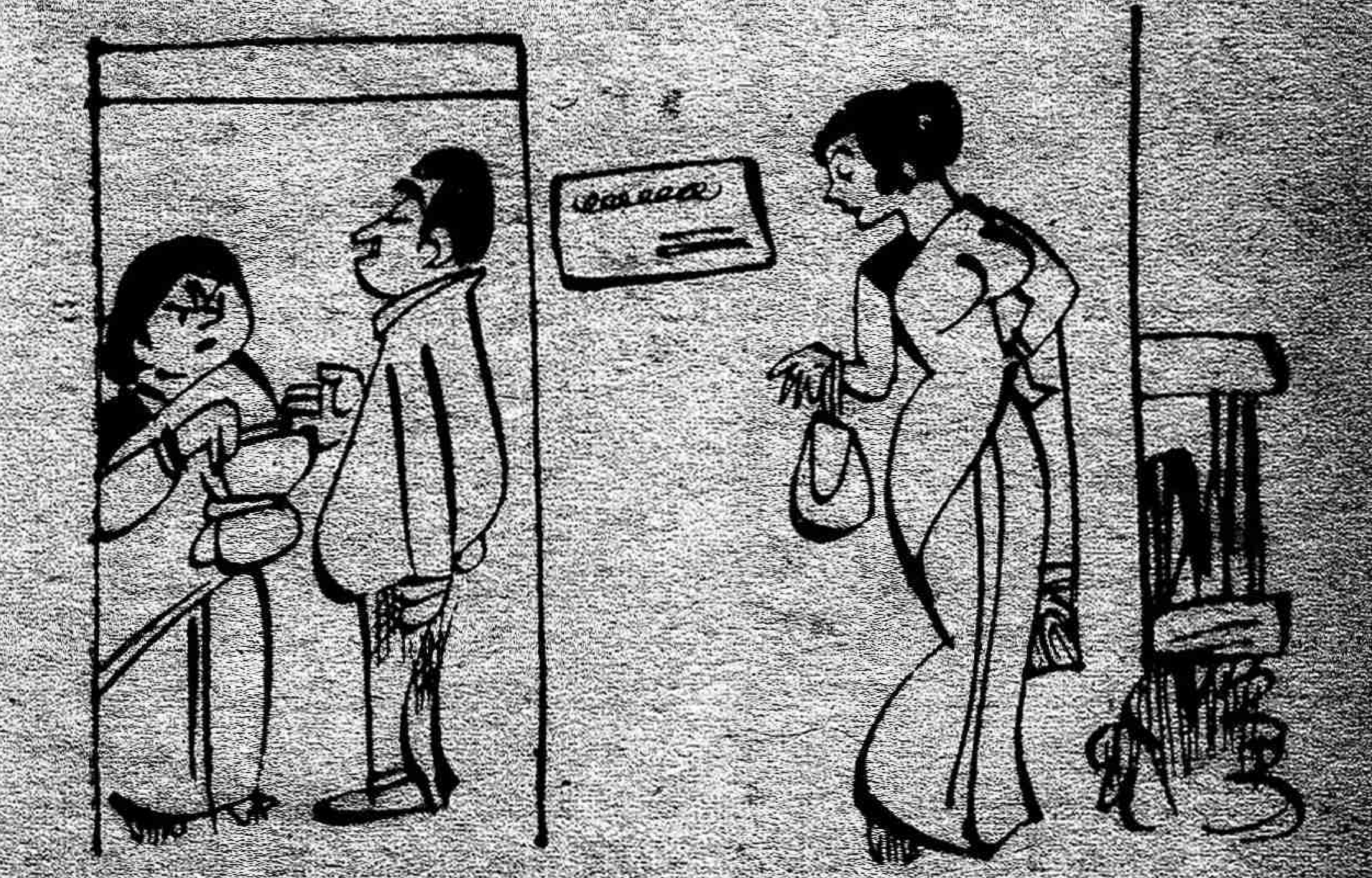

కొత్తగా ఆఫీసులో సుమాస్తాని వేశారగ్నే అయ్యనికే ఊడుండి!
చూసేం బాగోస్తా. కొంచెం చిల్లరుంచేయుస్తా!

...గా చూసింది. ఇదు మిద్దెమీద వుండే హా, ... కొయ్యలు, ... చూస్తుంటే వినోదంగానే వుంది. ... ఒక్కొక్క ... ఒక్కొక్క దారపు దారం పై కొట్టుకున్న ... చూస్తున్నా వినోదంగా వుందిగానీ ఈ వినోదం వెనక ఉన్న విషాదం వంగతి!

"ఏమిటి పేరు?" ఆశ్చర్యంగా అడిగింది ఇందుబాల.

"మాకేమండీ చిన్నమ్మగారూ! ఈ ఊరి ... మంచినీళ్ళు కావాలి ఉద్యోక్కడే! ఇదిగో, ... గుమ్మంలోనుంచి లోపలికివచ్చి ... ... కోసుకుంటాం. ఎంతచేసినా ... కోటలో రెండు పూటల పెట్టు కావాలిగదా!"

ఎందుకోగానీ ఇందుబాల ఆమెతో మరి కొంతసేపు మాట్లాడాలనిపించింది. ఏం మాట్లాడాలో ఆలోచన స్ఫురించలేదు. మళ్ళీ ఆశ్చర్యంగానే ప్రశ్నించింది—

"ఏ ఊరు మీది?" తిరిగి అడిగిన తర్వాత తన అవివేకానికి సిగ్గుపడుతూ మళ్ళీ ... కొంచెం తప్పించుకోగాను.

"ఇది ఏదోనేనండీ చిన్నమ్మగారూ!" చిరునవ్వుతో సమాధానం వచ్చింది.

"నీ పేరు?"

"రాణి."

శ్రీరాయలంలోనే ఒక ఇలవ కొడల్లె, కొద్ది రోజుల్లో ఒక బిడ్డ తల్లిగూడా కాబోతున్న ఆ అమ్మాయిని గురించి మరికొన్ని వివరాలు తెలుసుకోవాలన్న కుతూహలం ఇందుబాలకు లేదు. కానీ అడగాలంటే అందుకు తగ్గ మాటలేవో దొరకలేదు. అనా ఆమె ఏదోవిధంగా అడగకుండా ఉండ మానలేదు.

"తెలిసిందండీ చిన్నమ్మగారూ! ఇది మా పుట్టిల్లు. ఆ ప్రాంతాల్లా ఇది అడుగుతున్నారు. అది నేను పుట్టిన వూరే. పన్ను రాజంపేటలో ఉన్నారు. అక్కడ మా రెడ్డి పోలీసు కొలువు చేస్తున్నారు..."

"మా రెడ్డి అంటే?"

"ఆహా! అలా అండీ! మేము మొగుణ్ణి మొగుడని చెప్పుకోము. మా రెడ్డి అంటాము. పెళ్ళామొక్కయితే మా వాడు అంటారు ప్రాంతాల్లో మా అయ్యగారు అంటారు..."

"అలాగా! బాగుంటుంది బాగుంటుంది."

రాణి విరగబడి నవ్వేసింది— "బాగుంటుంది అప్పగారూ అండి చిన్నమ్మగారూ! బాగుండి అనాలి." కథ వను ... తెప్పరిస్తూ— "ఇంట్లో అందరూ నిద్రపోతున్నారేమో! కానేను మా ఇంట్లో కూర్చుంటారా చిన్నమ్మగారూ!" అంది.

ఆ హృదయాన్ని నిరాకరించ లేకపోయింది ఇందుబాల.

చాకళ్ళది మూడంకణాల పూరిల్లు. అక్కడే వంట, అక్కడే భోజనాలు. పడుకోవడం గూడా అక్కడే. అనా ఇల్లు తీర్చిదిద్దినట్లు పరిశుభ్రంగా వుంది. బోయినాజేపీ అరుగుమీదనున్న పాల్లో కాపీ సిద్ధం చేసింది రాణి. ఇందుబాలతో మాట్లాడుతూనే మధ్యలో మల్లెపువ్వులు కోసింది.

తను ఎనిమిదో తరగతి వరకూ చదువుకుందట. అంతకుమించి చాకలి పాకలో వరుసా లేదట. మళ్ళీ ఇక్కడికి ... ఇక్కడ ... యిప్పుడు గూడా వారపత్రికలూ, అవీ చదువుతుంటూ వుంటూందట. అక్కడ ఆ ... కూకుతిలా చూసుకుంటుందట. అక్కడ ఆ తా రిల్లా రాజంపేటలో చీటికాయలు దండిగా దొరుకు తాయట! అరగంటలో అన్ని వివరాలూ ... గా చెప్పేసింది.

కట్టిన మల్లెపువ్వుల దండ ఇందుబాలకిస్తూ "పెట్టుకో" దండ ... రెండు ... రోజులే ... పువ్వులు పెడితే మీ రెంత ముద్దొస్తున్నా రండీ చిన్నమ్మగారూ!" అంది.

"మరి, అయితే ముద్దుపెట్టుకోరాదూ?" నవ్వింది ఇందుబాల.

"అమ్మో! ఇంకేమైనా వుందీ! మా రెడ్డి అసలే పోలీసు. ఇలాంటి తప్పు చేశానని తెలిస్తే తీసుకెళ్ళి జైల్లో పెట్టడూ?" ఆ చిన్న పూరిల్లు నవ్వులతో నిండిపోయింది.

ఇందుబాల కొక్కటే ఆశ్చర్యం. ఈ అమ్మాయితో తనకున్న పరిచయం ఏపాటిది! ఆరు సంవత్సరాలు కలిసివున్న మిత్రురాలుగా మాపన్నంగా ఎంతో మాట్లాడుతూ వున్నట్టుగా

కోనే ఈ నాగరిక ప్రపంచంలో యిలాంటి స్వచ్ఛమైన, పవిత్రమైన స్నేహశీలాన్ని చవి చూడటం తనకు చాలా క్రొత్త అనుభవం!

కానీ లోపాద్రక్రియలు తరిపి ఈ మధురానుభవాన్ని పుష్పంలాగా, పిందెలాగా, కాయలాగా పండుగా పండించుకునే యోగం తనకు లేదు.

ఎక్కడి రాణి! ఎక్కడి ఆనందరావు!

కనీసం బాబులు వ్రాసుకుందామన్నా తనకు తెలుగురాదు. ఈమెకు యింగ్లీషు తెలియదు. ఎందుకో యిన్ని భాషలు! ప్రపంచానికంతా ఒకటే భాష వుండిపోతే ఎంత బాగుండును!

అంత అన్పల్లో తేలిపోతూ ప్రవాహీగుమ్మం గుండా శేషాద్రిగారింటి పెరటితోటలోకి వచ్చింది ఆనందరావు. బావి దగ్గర సోపుపెట్టి ముఖం కడుక్కుంటున్న కమలారాణి "ఎక్కడికెళ్ళావు అందా! అక్కో, తల్లో పువ్వులుగూడా పెట్టుకున్నావే! ఎక్కడికివని!" అంది.

"పొరుగింటి అమ్మాయితోటి కమలా! ఆమె పిలిస్తే వెళ్ళాను..."

"పొరుగింటి అమ్మాయా! ఎవరది!"

"రాణి! తెలియదా కమలా!"

"ఎవరు! బొద్దుగా బొరకాయలా వున్న అమ్మాయేనా అందా! ఆమెగారు నిన్ను పిలిచిందా! నన్నెప్పుడూ పిలవదే!"

ఎందుకు పిలవగూడదో, ఎందుకు పిలవదో ఆనందరావుకు తెలియదు. ఒకవేళ రాణి పిలిస్తే కమలారాణి వెళ్తుందో, లేదో అదీ ఆమెకు తెలియదు. అందువల్ల ఆమె మౌనంగా [illegible] వుండి పోయింది. తెలియని విషయాన్ని [illegible] మౌనమే మంచిదని ఆనందరావు నమ్మకం!

రాణితో పరిచయం ఏర్పడిన తరువాత ఆనందరావు కామరసాయుక్తో గడిపిందల్లా మూడు రోజులు మాత్రం. ఆ మూడురోజుల్లో ఏమి చిక్కు తెచ్చుకొల్లా ఆమె రాణిని కలుసుకోలేక వుండలేక పోయింది.

నూనె వంకాయకూర బాగా కుదిరింది ఆనందరావు విస్తరిదగ్గర కూర్చుండగా రాణి వడ్డించి పెట్టిందిగాదు నూనె వంకాయ బాగనే వుంది. అంతకన్నా బాగున్నది రాణి చూపెట్టిన మమకారం. ఆనందరావు కేమైనా పెట్టాలన్నది ఆమె కోరిక. పెద్దవాళ్లకి వాళ్ళకు వండటమే వండుతున్నా లేమున్నాయి! వాళ్ళ కోసం వంకాయలు మాత్రమే వున్నాయి.

ఒక మధ్యాహ్నంవేళ రాణి తల్లి శేషమ్మ గారింటికి వచ్చింది. "రాణి ఏం చేస్తోంది!" అని అడిగింది ఆనందరావు. "ఏమీ చేయటం లేదండీ చిన్నమ్మగారూ! అన్నం తిన్నాక నిద్రపోవడం లేదంటే నిమ్మకాయ ఊరగాయ కోసం వచ్చాను. ఇప్పుడు తీరిక లేదని రమ్మన్నారు పెద్దమ్మగారు..."

"అలాగా అంది ఆనందరావు" అంటూండగా ఆమెకో విషయం జ్ఞాపకం వచ్చింది. లోపలికి వెళ్తూ "ఇది బాగుంది అని అనంటే" ఏదీ నిమ్మకాయ ఊరగాయేనా!" అని అడిగి

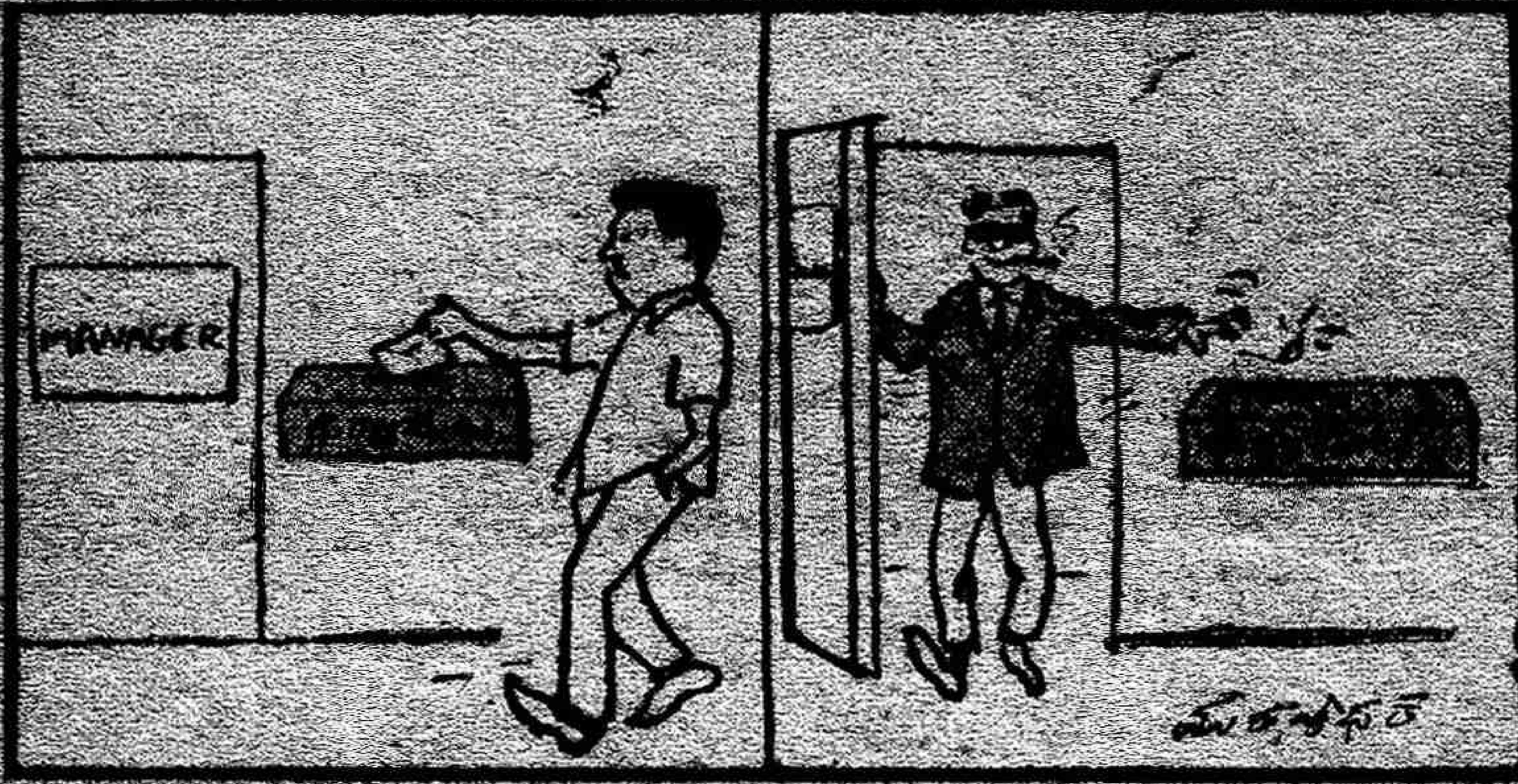

భోజనాలైన తరువాత ఓ వాడీ నిండుగా పూర్ణ గారెలు వేసుకొచ్చి గదిలో వుంచుతూ "మువ్వ వెళ్ళేప్పుడు దీన్ని తీసుకెళ్ళమ్మాయ్" అంది ప్రభావతమ్మ...

"ఇక్కడికొచ్చావుగదా అందాం! మా వూరెలా వుంది నీకు?"

అందాలం మరునాటి ఉదయం వెళ్ళిపోతున్న దనగా రాత్రి భోజనానంతరం ప్రశ్నించింది కమలారాణి.

"మీవూరు చాలా బాగుంది."

"అంటే మేము బాగాలేమా ఏమిటి!"

"మీరు బాగానే వున్నారు. మీ కేం కొదవ! మా తాతగారు చెపుతుండేవారు. తెల్లవాళ్ళతో స్వాతంత్ర్యంకోసం పోరాడిన రోజుల్లో మా తాతగారొకసారి సత్యాగ్రహంచేసి జైలుకు వెళ్ళారట! పేరుకు జైలేగానీ అక్కడ అన్ని సౌకర్యాలూ వుండేవట! పుస్తకాలు చదువుకోవచ్చు. వార్తాపత్రికలు చూసుకోవచ్చు. రుచిగా భోజనం చేయవచ్చు. హాయిగా పడుకోవచ్చు. ఆనందంగా నిద్రపోవచ్చు. అలాంటి సదుపాయాలన్నీ మీకూ వున్నాయి..."

అది ప్రశంసో, విమర్శో కమలారాణికి అర్థం కాలేదు.

రాణిదగ్గర సెలవు తీసుకోవాలనేసరికి అయిదు నిముషాల వ్యవధి మాత్రమే అవసరమైంది. కళ్లు కన్నీటి కొలనులు కాగా, కంఠం గద్గదికం కాగా మాటలు పెగలకుండాపోయి అదొక అనిర్వచనీయ విషాదానుభవంగా రూపొందింది. చిట్ట చివరకు రాణి అంత ప్రొద్దుటి కోసి కట్టివుంచిన మల్లెపువ్వుల్ని జడలో పెడుతుంటూ "నిన్నెలా మరచిపోగలను రాణీ!" అంది అందాలం.

"మరచిపోకుండా వుండటానికి నేను మీకేం చేశానండి చిన్నమ్మగారూ" అంది రాణి.

హేతువాదంతో జవాబు చెప్పడానికి వీల్లేని ప్రశ్నలు లోకంలో ఎన్నో వున్నాయి. అలాంటి అనేకానేకమైన ప్రశ్నల్లో యిదీ ఒకటి. ఏమని చెబుతుంది అందాలం.

• • •

కారు బయల్దేరడానికి సిద్ధంగా వుంది. ప్రభావతమ్మకు, కమలారాణికి నమస్కరించి అందాలం కారులో అడుగుపెట్టింది. డ్రయివరు సామాన్లన్నీ తీసుకొచ్చి కారులో పెడుతున్నారు. "పిల్లగారు వాడీ ఎక్కడ? తీసుకొచ్చారా, లేదా?" అంటూ ముందుకొచ్చింది ప్రభావతమ్మ "ఇదిగో, తెస్తానండి అమ్మగారూ!" అంటూ ఓ నౌకరు లోపలికి పరుగెత్తి వాడీ తీసుకొచ్చారు, సీటుక్రింద పదిలపరిచారు.

అది ఖాళీ వాడీ అని అందాలంకు తప్పితే మరొకరికి తెలియదు!

★